

**Голові разової спеціалізованої
вченої ради ДФ 20 051.099
Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника,
доктору економічних наук, професору
Дмитришин Лесі Ігорівні
(76018, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57)**

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора економічних наук, професора, директора Луганської філії державної установи «Інститут економіко-правових досліджень ім. В.К. Макутова НАН України», завідувача відділу проблем міжрегіонального співробітництва, Луганської філії державної установи «Інститут економіко-правових досліджень ім. В.К. Макутова НАН України» (за суміщенням) (м. Київ)

Заблудської Інни Володимирівни

на дисертаційну роботу **Сологуба Святослава Ігоровича**
**«Стратегії соціально-економічного розвитку територіальних громад
на засадах підвищення інвестиційного потенціалу»,**
подану на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань
05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 Економіка

**1. Актуальність дисертаційної роботи, її зв'язок з науковими
програмами, планами та темами**

Реалії сьогодення вимагають нових підходів до формування, імплементації та моніторингу реалізації регіональної економічної політики. На порядку денному стоять завдання щодо удосконалення організаційно-економічних механізмів забезпечення самодостатності регіонів на основі формування спроможних територіальних громад в умовах воєнного часу. Наслідки корона кризи та повномасштабної війни на території нашої держави обумовлюють необхідність розробки та впровадження нових механізмів реалізації пріоритетних напрямів розвитку, спрямованих на комплементарне вирішення соціальних, економічних та екологічних проблем територіальних громад в умовах воєнного стану.

Раціональним розв'язанням завдання щодо покращення показників соціально-економічного розвитку територіальних громад та регіонів України є пошук дієвих важелів сприяння залученню інвестицій та моніторинг ефективності реалізації стратегій розвитку. В таких умовах доцільним є використання переваг системного аналізу та економіко-математичного моделювання процесів соціально-економічного розвитку з урахуванням актуалізації інвестиційної складової.

Метою дисертаційної роботи є обґрунтування теоретико-методологічних та організаційних положень і розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення процесу формування та реалізації стратегій соціально-економічного розвитку територіальних громад на засадах підвищення інвестиційного потенціалу для забезпечення їх спроможності в регіонах України.

Для досягнення поставленої мети здобувач проводить постановку та вирішення низки завдань із застосуванням автентичних методів дослідження.

Дисертацію виконано відповідно до планів науково-дослідних робіт Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника Міністерства освіти і науки України. В рамках виконання теми «Розробка теоретичних та прикладних аспектів управління соціально-економічним розвитком регіону» (ДР 0111U007667) автор сформував пропозиції щодо обґрунтування напрямів удосконалення процесу формування і реалізації стратегій соціально-економічного розвитку територіальних громад на засадах зміцнення інвестиційного потенціалу для підвищення їх спроможності.

2. Ступінь обґрунтованості і достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Наукові результати та практичні рекомендації, що наведені в тексті дисертації, обґрунтовані та достовірні. До такого висновку можна дійти керуючись наступними аргументами:

1. Проведене дослідження базується на положеннях, висвітлених в працях закордонних та вітчизняних учених, зокрема з питань формування та реалізації стратегій соціально-економічного розвитку регіонів та територіальних громад.

2. Для вирішення поставлених завдань вдало було використано такі методи: діалектичного, теоретичного узагальнення, системного підходу, дедукції та індукції – для визначення сутності термінів: «стратегія територіальної громади», «стратегія соціально-економічного розвитку територіальної громади», «соціально-економічний розвиток громади», «стратегія територіальної громади», «інвестиційний потенціал», «стратегічне планування», «моніторинг» та «організація моніторингу», як економічних категорій; причинно-наслідкового зв'язку, абстрактно-логічного – для вдосконалення класифікації стратегій соціально-економічного розвитку ТГ та їх систематизації; аналізу та синтезу – для удосконалення концептуального підходу до формування стратегії соціально-економічного розвитку територіальної громади; порівняльного аналізу – для аналізу стану формування і реалізації стратегій соціально-економічного розвитку територіальної громади та виявлення їх специфічних особливостей функціонування, які відрізняють їх від підприємств; стратегічного аналізу – для систематизації методологічних положень аналізу щодо застосування методів аналізу у процесі розробки й реалізації стратегій територіальних громад; контент-аналізу – для розробки BSC як наукового інструментарію стратегічного планування для оцінки реалізації стратегії соціально-економічного розвитку територіальної громади; системного методу і спостереження – для удосконалення організаційних положень моніторингу реалізації стратегій соціально-економічного розвитку територіальних громад; методів математичного моделювання – для побудови моделей оцінки впливу чинників соціально-економічного розвитку на інвестиційний потенціал громад; економетричного методу – для проведення аналізу можливої імплементації інвестицій в практику реалізації стратегій соціально-економічного розвитку територіальних громад.

3. Інформаційною базою дослідження слугували законодавчі та нормативні акти України, постанови Кабінету Міністрів України, офіційні статистичні дані Державного комітету статистики України та Головного управління статистики в Івано-Франківській області, матеріали та документи Івано-Франківської обласної держадміністрації, наукові публікації закордонних та вітчизняних вчених, бази відкритих публічних даних.

Варто звернути увагу на системний характер роботи. План дисертації в цілому складений вдало, структура роботи є продуманою і логічною. В роботі чітко сформульовано актуальність теми, мету і завдання дослідження, обумовлені об'єктом і предметом дослідження, сукупністю методів і засобів наукового пошуку, якісно обґрунтовано наукову новизну та практичне значення одержаних результатів.

3. Основні наукові результати дисертації, отримані особисто здобувачем

До найбільш важливих результатів дисертаційної роботи, які характеризуються науковою новизною і відображають особистий внесок автора у розв'язання актуальної задачі щодо обґрунтування теоретико-методологічних та організаційних положень, а також розробки практичних рекомендацій щодо вдосконалення стратегій соціально-економічного розвитку територіальних громад на засадах підвищення інвестиційного потенціалу громад та покращення його використання можна віднести:

підхід до формування стратегії соціально-економічного розвитку територіальних громад шляхом конкретизації змістовного наповнення її складових: трактування терміну «інвестиційний потенціал» з позиції комплементарного підходу, що на відміну від існуючих визначень, розглядає дане поняття як сукупність ресурсів, джерел, можливостей, забезпечення, чинників та умов інвестиційного середовища; трактування терміну «стратегічне планування», який на відміну від існуючих визначень має враховувати вплив бізнес-середовища на ефективне функціонування територіальної громади (п. 1.3 дисертації);

систематизацію методів економічного аналізу, які доцільно застосовувати у процесі формування та реалізації стратегії соціально-економічного розвитку територіальних громад, що сприятиме прийняттю обґрунтованих управлінських рішень органи місцевого самоврядування, зокрема зміцнення інвестиційного потенціалу громад в умовах воєнного стану (п. 2.2 дисертації);

методичний інструментарій щодо оцінки ефективності реалізації стратегії соціально-економічного розвитку територіальних громад на основі системи Balanced Score Card, яка відрізняється від відомої збалансованої системи показників для підприємств, оскільки враховує специфіку функціонування територіальних громад (п. 2.3 дисертації);

динамічні моделі моніторингу реалізації стратегій соціально-економічного розвитку територіальних громад, які враховують вплив чинників екзогенного середовища, зокрема на інвестиційну діяльність (обсяги місцевих податків і зборів, приріст реалізованої промислової продукції, обсяги власних доходів, приріст населення, обсяги капітальних інвестицій на одну особу, площі

житлових будівель, прийнятих в експлуатацію на одну особу (m^2), витрат на утримання апарату управління, рівня інфляції тощо) з подальшим прогнозуванням показників розвитку громад на основі методів екстраполяції (п. 3.2 дисертації);

підхід до аналізу взаємозв'язків між показниками соціально-економічного розвитку громади та інвестиційної діяльності, який ґрунтується на економетричних моделях та дозволяє виокремити ендогенні і екзогенні змінні, що в цілому сприятиме підвищенню ефективності реалізації стратегій соціально-економічного розвитку територіальних громад в умовах воєнного стану (п. 3.3 дисертації).

Слід відзначити, що результати дослідження, котрі містять елементи наукової новизни, є належним чином обґрунтованими і представленими в дисертації та наукових публікаціях здобувача. Отримані в рамках проведених Сологубом С.І. досліджень нові наукові результати розширюють наявні на даний час здобутки з проблематики формування, аналізу та моніторингу стратегій соціально-економічного розвитку територіальних громад в умовах воєнного стану.

4. Теоретична цінність і практична значущість отриманих наукових результатів

У роботі проведено постановку та запропоновано оригінальне вирішення низки наукових завдань. Серед результатів, котрі становлять теоретичну цінність, варто зазначити обґрунтування положень щодо необхідності та доцільності здійснення систематизації стратегій розвитку та зведення їх у класифікаційні групи (п. 1.2 дисертації), концептуальний підхід до формування стратегії соціально-економічного розвитку територіальної громади, через визначення комплементарних складових та уточнення їх змістовного наповнення (п. 1.3 дисертації). Дані розробки становлять теоретичний інтерес, а при подальшому розвитку цих напрацювань матимуть і практичну цінність, оскільки дозволять з допустимим рівнем ймовірності прогнозувати перспективи соціально-економічного розвитку територіальних громад при різних сценаріях розбудови інвестиційного потенціалу громад та ефективності його використання.

Практичне значення результатів дисертаційної роботи полягає в тому, що удосконалені і розвинуті науково-методичні підходи щодо формування та імплементації стратегій соціально-економічного розвитку територіальних громад з пріоритетним урахуванням інвестиційної складової, дозволяють впроваджувати результати досліджень в роботу органів місцевого самоврядування, на основі отриманих аналітичних результатів.

Результати проведеного дослідження були використані в роботі Брошнів-Осадської та Рожнятівської територіальних громад в процесі розробки стратегій розвитку та плану заходів з їх реалізації, зокрема які спрямовані на підвищення інвестиційної привабливості територіальних громад, що підтверджується відповідними довідками. Також є документальне підтвердження про застосування окремих результатів дисертаційної роботи органами місцевого самоврядування громад Калуського району Івано-Франківської області в ході розробки стратегій розвитку та плану заходів з їх реалізації.

Теоретико-методичні положення та окремі результати дослідження Сологуба С.І. також використовуються в навчальному процесі Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника в процесі викладання низки навчальних дисциплін, що підтверджується відповідною довідкою.

5. Повнота викладення положень дисертації в опублікованих працях та авторефераті

За темою дисертації опубліковано 11 наукових праць, в тому числі 5 наукових статей у фахових виданнях України та 6 матеріалів наукових конференцій. Основні положення та висновки дисертації опубліковані у наукових працях загальним обсягом 7,6 друк. арк. у тому числі автору особисто належить 5,56 друк. арк. В публікаціях належним чином розкрито основний зміст дисертації та положення, які виносяться на захист. Публікації відповідають встановленим вимогам.

Саму роботу можна визнати такою, яка характеризується оригінальністю постановки завдань дослідження та вдалим використанням економіко-математичного інструментарію. Положення дисертації апробовано на п'яти міжнародних та одній всеукраїнській наукових конференціях.

Публікації достатньою мірою розкривають основні положення дисертації, які виносяться на захист, висвітлюють елементи наукової новизни отриманих результатів.

6. Відповідність дисертаційної роботи встановленим вимогам

Подана на розгляд дисертація Сологуба Святослава Ігоровича за темою «Стратегії соціально-економічного розвитку територіальних громад на засадах підвищення інвестиційного потенціалу» містить усі необхідні структурні елементи та включає вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел та додатки. Робота написана українською мовою, з дотриманням основних вимог наукового стилю викладення матеріалу. Виклад матеріалу дисертації є структурованим, прослідковується логічний взаємозв'язок між окремими розділами роботи. Обраний стиль викладу матеріалу дав можливість автору розкрити суть проблеми, дослідити її теоретичні й практичні аспекти, зробити висновки та сформулювати пропозиції.

В роботі сформульовано мету, об'єкт та предмет дослідження. Для досягнення поставленої мети проведено постановку завдань та запропоновано їх вирішення на основі вдалого застосування автентичних методів якісного та кількісного аналізу. Запропоновані підходи до розв'язання поставлених завдань дозволяють робити висновки про фаховий рівень автора роботи.

7. Відповідність тексту дисертації вимогам академічної доброчесності

Аналіз дисертаційного тексту та публікацій за темою дисертації свідчать про відсутність ознак порушення вимог академічної доброчесності. В дисертаційній роботі і публікаціях наявні посилання на використані джерела інформації, автор дотримується вимог законодавства про авторське право, а також надана повна вірогідна інформація про результати наукової діяльності, використані методики досліджень і джерел інформації. В дисертаційній роботі Сологуба С.І. не виявлено ознак академічного плагіату.

7. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Не применшуючи ваги і значущості окремих позитивних результатів дослідження, треба відмітити наступні зауваження та дискусійні положення дисертації:

1. В тексті роботи, поданої на розгляд, зазначається що «метою дисертаційної роботи є обґрунтування теоретико-методологічних та організаційних положень і розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення стратегій соціально-економічного розвитку територіальних громад на засадах зміцнення інвестиційного потенціалу для підвищення їх спроможності в регіонах України» (с. 22-23). Іншими словами, всі зусилля спрямовуються саме на підвищення спроможності територіальних громад. Разом з тим, в тексті роботи відсутній соціальний аналіз поняття «спроможність територіальної громади». Також не враховано норми Постанови КМУ «Про затвердження Методики формування спроможних територіальних громад» від 8 квітня 2015 р. № 214, в якій визначено критерії оцінки спроможності територіальних громад.

2. В дисертації здобувач наводить власне визначення поняття «соціально-економічний розвиток об'єднаної територіальної громади» – це цілеспрямована, закономірна зміна економічного стану та вирішення соціально-значущих проблем громади, спрямованих на дотримання концепції сталого розвитку в сучасному мінливому бізнес-середовищі та переходу її до нового якісного стану» (с. 46). Дане трактування дискусійне в силу наступних аргументів: соціально-економічний розвиток територіальних громад бажано, щоб кореспондував з концепцією сталого розвитку, а завдання з 17 цілями сталого розвитку, проте в умовах воєнного стану це практично неможливо (про що свідчать аналітичний матеріал поданий в дисертаційній роботі (п. 2.1 дисертації)); соціально-економічний розвиток територіальних громад залежить від функціонального типу територій до якого належить громада (території відновлення; регіональні полюси зростання; території з особливими умовами для розвитку; території сталого розвитку), що теж треба враховувати при ідентифікації значущих проблем громади (економічних, соціальних або екологічних); термін «об'єднана територіальна громада» давно же втратив свій сенс через завершення процесу децентралізації та функціонування територіальних громад.

3. В п. 2.3 дисертації здобувач пропонує розгалужений перелік економічних показників, які дозволять глибоко та якісно аналізувати соціально-економічний стан територіальної громади. Однак сьогодні соціально-економічний аналіз слушно проводити за допомогою показників, які спираються на публічні (статистичні) дані, що знаходяться у відкритому доступі з урахуванням обмежень через воєнний стан.

4. Автор наводить етапи проведення моніторингу реалізації соціально-економічного розвитку територіальної громади (с. 162 – 163, рис.3.1). Проте не ясно, чому автором не враховано положення Методичних рекомендацій щодо порядку розроблення, затвердження, реалізації, проведення моніторингу та оцінювання реалізації стратегій розвитку територіальних громад, які розроблені для надання методичної допомоги органам місцевого самоврядування, при підготовці стратегій розвитку територіальних громад з метою планування їх розвитку, а також забезпечення єдиного прикладного підходу до формування

розвитку, а також забезпечення єдиного прикладного підходу до формування таких документів. І які було затверджено Міністерством розвитку громад та територій України (Наказ № 265 від 21.12.2022 р.).

5. Надмірно теоретизуванні дослідження щодо дефініцій «моніторинг» і «організація моніторингу» та занадто математизовано процес моніторингу реалізації стратегій соціально-економічного розвитку територіальних громад (п. 3.1 та п. 3.2 дисертації). В даному контексті доцільніше було б проаналізувати, яким чином отримані економіко-математичні моделі допоможуть розв'язати практичні проблеми реалізації стратегій соціально-економічного розвитку територіальних громад України, підвищення інвестиційного потенціалу, зокрема громад в Іванов-Франківській області у воєнний та повоєнний час.

Утім, зазначені зауваження та дискусійні положення дисертації не применшують значущість отриманих результатів.

8. Загальний висновок

Дисертація Сологуба Святослава Ігоровича на тему «Стратегії соціально-економічного розвитку територіальних громад на засадах підвищення інвестиційного потенціалу» за спеціальністю 051 Економіка відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р. (зі змінами), вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом МОН України від 12.01.2017 р. № 40 (зі змінами) «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», а її автор Сологуб Святослав Ігорович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 Економіка.

Офіційний опонент

доктор економічних наук, професор,
директор Луганської філії державної установи
«Інститут економіко-правових досліджень
ім. В.К. Макутова НАН України»,
завідувач відділу проблем
міжрегіонального співробітництва,
Луганської філії державної установи
«Інститут економіко-правових досліджень
ім. В.К. Макутова НАН України»
(за суміщенням) (м. Київ)

Інна ЗАБЛОДСЬКА

